

13e jaargang
nummer 7
september 1977

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

*Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.*

Th. Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad

Postgiro 307695

DE KABINETSFORMATIE OF: WIE BOTST ER NU EIGENLIJK OP WIE?

In het weekblad "De Groene Amsterdammer", waarin hij de laatste tijd regelmatig publiceert, heeft het uit de moderne vakbeweging afkomstige, tot de P.v.d.A. behorende Tweede Kamerlid *Stan Poppe* onlangs een waarschuwend vinger opgestoken. *Mee-regeren door sociaal-demokraten mag geen integratie van de arbeidersbeweging in het kapitalisme betekenen*", zo heeft hij betoogd. Hij heeft zich daarbij geen ogenblik afgevraagd in hoeverre de werkelijkheid zich stoort aan datgene wat hij, Stan Poppe, al dan niet geoorloofd acht, noch minder heeft hij er zich rekenschap van gegeven dat hij, in zijn rol van *moralist*, de werkelijkheid precies op haar kop zet.

Volgens Stan Poppe "mag" de regeringsdeelneming van zijn partij niet tot "integratie van de arbeidersbeweging in het kapitalisme" *l e i d e n*. Dat komt er op neer dat hij een dergelijke integratie als een mogelijk, maar door hem ongewenst, *g e v o l g* van de regeringsverantwoordelijkheid beschouwt. In werkelijkheid is de samenhang tussen het een en het ander omgekeerd. De integratie in het kapitalisme van datgene wat Stan Poppe "de arbeidersbeweging" noemt is geen gevolg van de regeringsdeelneming der sociaaldemokraten, maar de regeringsdeelneming der sociaaldemokraten is een gevolg van de integratie van "de arbeidersbeweging" in het kapitalisme, een integratie die zich geenszins in de loop der tijden heeft voltrokken, maar die er van meet af aan is geweest, dat wil zeggen zolang als er een "arbeidersbeweging" heeft bestaan 1).

Waarvan Stan Poppe nu zegt dat het niet gebeuren *mag*, dat is iets dat al lang gebeurd *is* en wel op hetzelfde moment dat de "arbeidersbeweging" zich konstitueerde, in Engeland ruim anderhalve eeuw, in Nederland zo'n

1) Men zie daarvoor o.a. het door ons vertaalde en in het juni-nummer van "Daad en Gedachte" gepubliceerde opstel van John en Paula Zerzan "Wie vermoordde Ned Ludd?", dat over het ontstaan van de vakbeweging handelt.

kleine eeuw geleden. Dat het in Engeland - de bakermat van het kapitalisme - een eeuw geduurd heeft eer de zogenaamde "Arbeiderspartij" er regeringsverantwoordelijkheid kreeg te dragen, in Nederland - waar het kapitalisme zich later ontwikkelde en derhalve de "arbeidersbeweging" later ontstond - ongeveer een halve eeuw 2), verandert aan de feiten niets. Het is - naast diverse historische oorzaken die wij hier buiten beschouwing moeten laten 3) - vooral het door de "arbeidersbeweging" gedragen *masker*, het is vooral de haar aanklevende *schijn* geweest die haar regeringsverantwoordelijkheid op een vroeger tijdstip in de weg heeft gestaan. Pas toen die schijn begon te verbleken doemde aan de horizon ook meteen de mogelijkheid van een hetzij gedeeltelijke, hetzij volledige regeringsverantwoordelijkheid op. Terstond kon men ook waarschuwingen beluisteren in dezelfde geest als die welke Stan Poppe thans heeft laten horen. Zij leidden tot het debat over het *ministerialisme* dat met de intrede van Millerand in het Franse kabinet Waldeck-Rousseau (1899) begon en zo ongeveer tot aan de eerste wereldoorlog heeft geduurd. Het bereikte in Nederland zijn hoogtepunt in 1913, dat ook - en geenszins toevallig natuurlijk - het jaar was waarin de vrijzinnig-demokraat dr. Bos tijdens een, overigens niet geslaagde formatiepoging aan de sociaaldemocratie drie ministerportefeuilles aanbood.

In 't destijds gevoerde debat over een eventuele regeringsverantwoordelijkheid van de "arbeidersbeweging" stonden, anders dan men wellicht zou vermoeden, de vóór- en tegenstanders van het ministerialisme op dezelfde bodem. Het was allerminst zó, dat de voorstanders de logische konsekwentie trokken uit de werkelijkheid, de tegenstanders daarentegen zich bleven vastklampen aan de schijn. Beiden - vóór- en tegenstanders - gingen er ten onrechte, maar niettemin onvermijdelijkerwijze, van uit dat de sociaaldemocratie "een revolutionair proletarische partij" 4) was. De vóórstanders van ministerialisme betoogden dat haar karakter, zoals zij het zagen, door ministerialisme niet zou worden aangetast; de tegenstanders van ministeria-

-
- 2) De eerste Labour-regering in Engeland werd gevormd op 22 januari 1924; in Nederland traden in 1939 voor het eerst "socialistische" ministers op.
 - 3) Als gevolg van historische omstandigheden kenden Frankrijk en Duitsland eerder "socialistische" ministers dan Engeland.
 - 4) Deze kwalifikatie, "een revolutionair proletarische partij", hebben wij letterlijk ontleend aan een beschouwing over ministerialisme die in 1913 in een der organen van de toenmalige SDAP verscheen. Het is vanzelfsprekend niet *onze* kwalifikatie (waarvoor wij de lezer verwijzen naar de door ons uitgegeven, nog beperkt leverbare brochure "Was de sociaaldemocratie ooit socialistisch?"). Het is de kwalifikatie van de omtrent 1913 levende generatie van *sociaaldemokraten*. Dat zij hun beweging *onvermijdelijkerwijze* aldus moesten zien vloeit hieruit voort, dat de politici van de SDAP de politieke rol die zij speelden slechts konden spelen zolang zij omtrent hun partij de gangbare illusie koesterden. Dat een sociaaldemokraat als Saks of-tewel Piet Wiedijk omtrent dezelfde tijd de bladen van de SDAP al "de burgerlijke pers" heeft genoemd - letterlijk: de liberale, volgens een mededeling van mr. H.P.L. Wiessing in diens levensherinneringen - was een uitzondering op de regel.

lisme, die omtrent het karakter der sociaaldemokratie dezelfde dwaling koesterden, vreesden wél een aantasting daarvan, zij vreesden - om het met de woorden van Poppe uit te drukken - haar, wij herhalen het: al lang bestaande, "integratie in het kapitalisme".

Met andere woorden, 't debat van destijds stond ver van de realiteit, gelijk ook thans Poppe vër van de realiteit staat. Zonder meer kan hij evenwel noch bij de vóór-, noch bij de tegenstanders uit vroeger dagen worden ingedeeld. Met de toenmalige voorstanders heeft hij gemeen, dat hij al-lerminst tegen regeringsdeelneming is; met de toenmalige tegenstanders deelt hij de vrees voor haar gevolgen; van beiden verschilt hij in zoverre dat hij de P.v.d.A. niet zozeer als een "revolutionair proletarische partij" ziet, dan wel als een democratische partij, die de belangen der werknemers wil behartigen; met het standpunt van zowel vóór- als tegenstanders van ministerialisme in 't grijs verleden komt zijn traditionele kijk op de "arbeidersbeweging" overeen die zijn uiteenzettingen vertroebelt. Het lijkt alsof Stan Poppe op een moderne wijze, maar ánders dan een deel van zijn tot de "rechtervleugel" der P.v.d.A. behorende partijgenoten, boven de controverse van destijds is uitgestegen. Maar heel zijn betoog berust op een versleten mythe, de mythe dat zijn partij de politieke vertegenwoordigster van de arbeidersklasse is en als zodanig op het terrein van de politiek, dat wil zeggen in het parlement en via haar ministers ook binnen het kabinet een voortdurende strijd met de klassetegenstander heeft te voeren. Van dat misverstand vindt men de voortdurende bewijzen in zijn recent opstel over het mee-regeren door de P.v.d.A., dat naar onze lezers wel begrepen zullen hebben, naar aanleiding van Den Uyl's formatiepogingen is gepubliceerd.

Op het moment dat wij - medio augustus - deze regels schrijven duren die pogingen nog altijd voort. Volgens Stan Poppe is de lange duur van deze, aanvankelijk vastgelopen, vervolgens door informateur Albeda weer op gang gebrachte besprekingen daaraan toe te schrijven, dat het C.D.A. en de P.v.d.A. "diametraal tegenover elkaar staande maatschappijvisies" huldigen. Het C.D.A., zo zegt hij, "stelt zich tijdens de formatieonderhandelingen telkens weer op als een hardnekkig verdediger van de bestaande kapitalistische orde", die "de P.v.d.A. als regeringspartij nodig heeft om straks een basis van vertrouwen te hebben met de vakbeweging maar daarvoor eigenlijk de prijs niet wil betalen." De P.v.d.A. daarentegen heeft, aldus Poppe, een "socialistische" maatschappijvisie. Naar zijn oordeel nu maken deze botsende maatschappijvisies het formatiegesprek zo moeizaam. Fel keert hij zich tegen ex-informateur Albeda, die in een radio-uitzending van de Tros verklaard heeft, dat er van botsende maatschappijvisies geen sprake is; dat naar aanleiding van een uitspraak van de P.v.d.A.-fraktievoorzitter Van Thijn, die evenals Poppe dir botsende maatschappijbeschouwingen wel degelijk konstateert 5).

In een situatie zoals die door Poppe wordt geschetst zijn uiteraard wederzijdse concessies onvermijdelijk. Deze heeft daar geen bezwaren tegen. Hij is, zegt hij, geen voorstander van een schone-handen-politiek. Hij is bereid de handen vuil te maken mits er "konkrete resultaten" worden behaald en mits er "op de gesloten compromissen geen mooie etiketten worden geplakt" en "het verzet tegen de kapitalistische maatschappij-structuur

5) Ook CNV-secretaris H. van der Meulen konstateerde ze.

desalniettemin voortgaat". Naar zijn mening "zal de arbeidersbeweging haar sinds 1965 herwonnen strijdbaarheid hard nodig hebben wil zij van de kompromissen een goed gebruik maken". De strekking van zijn betoog is dan ook dat zij niet "terug" mag keren "naar het harmonie-model", naar welks herstel het C.D.A. blijft verlangen. "De Klassenstrijd", konkludeert Poppe, "blijft een niet te ontkennen realiteit."

Bekijkt men deze konklusie van Poppe op zichzelf, dat wil zeggen: los van het verband waarin hij haar plaatst, dan kan de juistheid ervan niet worden betwist. De klassenstrijd oftewel de strijd van de arbeiders tegen het ondernemersdom, die voortspuit uit de bestaande produktieverhoudingen, is inderdaad een realiteit die niet te loochenen valt. Desondanks is het een realiteit waaraan Poppe achteloos voorbijgaat. Want wat hij onder de klassenstrijd verstaan is kennelijk wat anders. Met "klassenstrijd" bedoelt hij geenszins de worsteling der telkens opnieuw tot aktie gedwongen en in beweging komende arbeiders, maar de *politieke* strijd van de oude arbeidersbeweging in haar huidige vorm van P.v.d.A. en F.N.V.

Dat het hierbij om twee totaal verschillende dingen gaat blijkt o.a. uit een eerder in "De Groene" verschenen artikel van Poppe's hand waarin hij het optreden van de P.v.d.A. omschreef als "belangenbescherming vóór de achtergestelden", die zijns inziens "gekombineerd" dient te blijven met "geleidelijke vermaatschappelijking en democratisering". Dat is bepaald niet identiek met de belangenstrijd *van de arbeiders zélf*. Is deze in wezen een aantasting van het kapitalisme, de strijd die Poppe zo treffend nader heeft gedefinieerd is op een *verbetering*, op een *modernisering* van het kapitalisme gericht. hij vloeit voort uit een maatschappijvisie, die men in geen dele een socialistische kan noemen. Poppe die dat wél doet is het slachtoffer, hetzij van een dwaling, hetzij van een illusie.

Betekent dit, dat wij het eens zijn met Albeda, dat er bij de langdurige kabinetsformatie geen sprake is van hotsende maatschappijvisies? Alteminst. Een dergelijke botsing is er ongetwijfeld en twee verschillende maatschappijvisies vallen duidelijk te konstateren. Alleen: het gaat *niet* om een konflikt tussen een *kapitalistische* en een *socialistische* visie en zij staan geenszins zo lijnrecht tegenover elkaar als Poppe suggereert.

Het is zeker waar, dat het C.D.A. de hardnekkige verdediger kan worden genoemd van de *bestaande* kapitalistische orde. De P.v.d.A. echter is de kampioen van de *nog niet* bestaande kapitalistische orde van *morgen*. Dat is géén fundamenteel of principieel verschil, wat men ook daaraan zien kan dat er binnen het C.D.A. politici worden aangetroffen (Boersma bijvoorbeeld en tot op zekere hoogte ook Aantjes), die tegenover maatschappelijke structuurveranderingen - lees: aanpassing van het kapitalisme aan de maatschappelijke behoeften anno 1977 - wat minder afwijzend staan dan figuren als Andriessen en Van Agt. Niettemin: het verschil is groot genoeg om de formatiebesprekingen op praktisch ieder onderdeel te blokkeren en te doen stagneren. Niet voor niets heeft Den Uyl aan Van Agt een 19e-eeuwse instelling verweten. Hij schrijft zichzelf - niet ten onrechte - een instelling toe die bij de huidige eeuw past. Dat is een andere, maar in beginsel op hetzelfde neerkomende formulering voor wat wij zopas het verschil tussen het kapitalisme van nu en dat van morgen hebben genoemd. Men mag het wat ons betreft ook als het verschil tussen het kapitalisme van gisteren en dat van nu definiëren, op voorwaarde dat men er zich rekenschap van geeft dat dit kapitalisme van nu bezig is het kapitalisme van morgen te worden en dat aan het kapitalisme van morgen niet meer de trekken van het kapita-

lisme van gisteren zullen kleven, die het thans nog in sommige opzichten vertoont.

Die hervorming, zo men wil vervorming, van 't kapitalisme, die allerminst als zijn opheffing kan worden verstaan, is een ongelijkmatig verloopend proces dat via heftig touwtrekken tussen de diverse kapitalistische frakties en via het ene zwaar bevochten kompromis na het andere tot stand komt. Poppe heeft volkomen gelijk als hij, tegen die achtergrond, van "redelijke compromissen" en van "konkrete resultaten" spreekt. Maar hij heeft op een andere manier gelijk dan hij veronderstelt. Het zijn redelijke compromissen en konkrete resultaten, gemeten aan de maatstaf d van wat *hij* de "arbeidersbeweging" noemt en wat in werkelijkheid de meetlat der kapitalistische hervormingsbeweging is. Poppe echter meent dat het om redelijke compromissen en mogelijk om konkrete resultaten gaat, wanneer men ze beoordeelt vanuit "een socialistische maatschappijvisie". Dat komt doordat hij hardnekkig misverstand, de zijne daarvoor verslijt.

Het is overigens allerminst het enige misverstand waarvan hij in zijn beschouwing blijkt geeft. Hij pleit, om dat te behouden en goed te gebruiken wat hij ten onrechte als heel kleine, ten koste van het kapitalisme behaalde suksesjes ziet, maar wat in feite slechts suksesjes zijn die het kapitalisme van de 20ste eeuw op het kapitalisme van de 19e eeuw behaald heeft, voor "een voortgaand verzet tegen de kapitalistische maatschappijstructuur". Hij pleit - naar wij gezien hebben - er eveneens voor, dat "de arbeidersbeweging" (lees: P.v.d.A. en F.N.V.) de "strijdbaarheid" dient te handhaven, die zij sinds 1965 zou hebben "herwonnen" en niet moet "terugkeren" naar het "harmoniemodel".

In werkelijkheid is de zogenaamde strijdbaarheid van P.v.d.A. of van de vakbeweging in de jaren na 1965 niet anders dan een sprookje. Om dat te beseffen behoeft men slechts te letten op de houding van de Bedrijfsgroepen Centrale tijdens de stakingen van 1969 in de strokartonindustrie, op het feit, dat de bedrijfsbezetting bij de ENKA in Breda alleen maar werd georganiseerd om een bezetting van onder op onmogelijk te maken, op 't beruchte Paasbestand van 1973, op de weigering van het N.V.V. om zich achter de bedrijfsbezetting bij de USFA in Helmond (1974) te scharen, op de houding van de transportarbeidersbond tijdens de Rotterdamse havenstakingen van 1970, op de houding van de Industriebond ten aanzien van de metaalstaking, op de houding van het O.V.B. in de Utrechtse taxistaking, op de houding van de metaalbedrijfsbond (waarvan Poppe zélf toen nog bestuurder was) in het konflikt bij de Denka, op de houding van de bonden tijdens de "wilde" staking bij Zaadhof in Winschoten, op de aarzelende houding waarmee de bonden soms bij diverse bedrijfsbezettingen zijn opgetreden en op de gedeceerde wijze waarop zij er in verscheidene gevallen tegen zijn opgetreden.

Welnu, een strijdbaarheid die ontbreekt kan niet worden *gehandhaafd*; een "verzet tegen de kapitalistische maatschappij" dat er niet is, daarvan kan men niet verlangen dat het *voortgaat*; de bezwering om toch vooral niet terug te keren naar het "harmonie-model" verliest iedere zin, wanneer van dat "harmonie-model" alleen maar in schijn, in wezen echter nimmer werd afgeweken. Niet de zogenaamde "arbeidersbeweging" heeft zich sedert het midden van de jaren '60 strijdbaar opgesteld, maar de arbeiders hebben zich na 1965 even strijdbaar getoond als ze zich in de voorafgaande jaren toonden. Niet "de arbeidersbeweging" botste op het kapitalisme, maar de beweging van de arbeiders.

Als Stan Poppe schrijft "dat de dreiging van de strijdbaarheid... nodig was om die kompromissen te bereiken" die bij 't touwtrekken om de formatie tot dusver zijn bereikt, dan doelt hij uiteraard niet op deze strijdbaarheid van de arbeiders. En dat niet alleen omdat hij, naar wij reeds hebben vastgesteld, aan de klassenstrijd van de arbeiders voorbijgaat, maar ook omdat de bewuste kompromissen - tot stand gekomen door middel van *wederzijdse* concessies van C.D.A. en P.v.d.A. - in geen enkel opzicht concessies aan de arbeidende klasse behelzen. Er is in het bureau van de formateur of in dat van de informateur niet gehakketakt over de vraag of men de arbeiders zó ver, minder ver of verder tegemoet zou komen, maar over de vraag in hoeverre deze of gene vernieuwing van het kapitalisme als een politiek haalbare kaart moet worden beschouwd en of de oplossing van bepaalde problemen waarvoor het kapitalisme zich op het ogenblik ziet gesteld op deze of op gene wijze zal dienen te geschieden. Dat zijn geen vraagstukken waarover de arbeiders zich druk maken of waarvoor zij in actie komen.

Noch bij de prijsbeheersing van de landbouwgronden, noch bij de investeringsregeling, noch bij de verdere (?) verzelfstandiging van de ondernemingsraden, noch bij de vermogensaanwasdeling gaat het om maatregelen waarnaar de arbeiders sinds jaar en dag reikhalzend zouden hebben uitgezien en die een antwoord zouden vormen op de problemen waarmee zij voortdurend worden gekonfronteerd. Hoezeer wij ons ook wensen te distancieren van de opvattingen van de Rotterdamse ondernemer Gerard Endenburg - die met de onze niets gemeen hebben - wij zijn het eens met zijn opmerking 6) dat bij al deze zaken de onderliggende problematiek buiten beschouwing blijft en dat, welk compromis er ook uit de bus zal komen, dit een bevestiging van de bestaande, dat wil zeggen kapitalistische structuur zal zijn.

Met die structuur zullen de arbeiders blijven botsen en daarbij zullen zij dan niet slechts in botsing komen met de maatschappijvisie van het C.D.A., maar óók met de maatschappijvisie van de P.v.d.A., dat wil zeggen met die van Poppe en zijn politieke vrienden. Die botsing hangt als een schaduw over het komende kabinet hoe dat er ook uit zal zien, vormt een bedreiging van het in de komende jaren te voeren beleid, welk stempel daarop uiteindelijk ook zal worden gedrukt.

Als de arbeiders zich genoodzaakt zullen voelen om strijd te voeren, dan zal het geenszins een strijd zijn die er op is gericht van de bereikte "redelijke kompromissen" een zo goed mogelijk gebruik te maken, maar de strijd zal zich richten tegen de kompromissen zélf, bijvoorbeeld tegen die welke voor wat betreft het sociaal-ekonomisch beleid en de loonmatiging tot stand zijn gekomen.

Dat een dergelijk konflikt een bedreiging vormt voor de positie van het bedrijfsleven, voor de nationale ekonomie en noem maar op, is onmiskenbaar. Het is even onmiskenbaar dat men die dreiging zoekt af te wenden met behulp van de politieke samenwerking met de P.v.d.A., omdat er nu eenmaal op de P.v.d.A. dát gekleefd zit, wat Stan Poppe "een mooi etiket" genoemd heeft. Hij heeft óók gekonstateerd, dat "de Nederlandse arbeidersbeweging tussen 1945 en 1965 wel heeft afgeleerd zich met mooie etiketten van de wijs te laten brengen." Eerlijk gezegd: wij hebben daarvan niet zoveel gemerkt. Integendeel, wat hij de arbeidersbeweging noemt heeft tot op de dag van vandaag onverzwakt aan haar liefde voor mooie (liefst rode of roze)

6) In een interview in de N.R.C. van 26 juli 1977.

etiketten vastgehouden. Wie er zich echter hoe langer hoe minder door van de wijs laten brengen dat zijn de arbeiders. Die zullen zich ook niet laten bedotten door het etiket dat aanstonds op het nieuwe kabinet zal prijken, om het even of het etiket nu deze of gene kleuren zal vertonen. Als Stan Poppe schrijft, dat "de arbeidersbeweging een hard gevecht wacht" en daarmee dan bedoelt: een gevecht met de politieke vertegenwoordigers van het ondernemersdom, dan kon hij wat dat harde gevecht betreft wel eens gelijk krijgen. Maar hij moet zich niet verwonderen zo in de praktijk mocht blijken, dat het geen gevecht met de ondernemers doch een gevecht met de autonoom reagerende arbeiders is.

=====

OVER HET ZOGENAAMDE EUROBOLJJEWISME

Aan het zogenaamde "Eurobolsjewisme" heeft de burgerlijke pers, zowel in Nederland als elders, de laatste tijd - in het bijzonder nadat het Russische weekblad "Nowoje Wremja" ("Nieuwe Tijden") op 23 juni j.l. een felle aanval richtte op de Spaanse Eurobolsjewiek Carillo - zêér ruim aandacht besteed. In het middelpunt van alle desbetreffende beschouwingen stond vrijwel steeds de vraag of met dat Eurobolsjewisme een stap in de richting van de "pluriformiteit", dat wil zeggen van een mēer-partijensysteem, met andere woorden een stap in de richting van de (burgerlijke) democratie werd gedaan of dat het als een taktische zet, dat wil zeggen als boerenbedrog 1) moest worden opgevat.

Als wij op onze beurt ons hier met dit zogenaamde Eurobolsjewisme bezig houden dan leggen wij vanzelfsprekend een volstrekt andere maatstaf aan. Ons interesseert het niet in de eerste plaats of de Eurobolsjewisten, gezien vanuit het standpunt der burgerlijke democratie wēl of geen boerenbedrog plegen. Voor ons gaat het er voor alles om of zij, vanuit socialistisch gezichtspunt zich al dan niet schuldig maken aan bedrog van de arbeiders.

Het is een vraagstelling die, oppervlakkig bekeken, op die van de burgerlijke kommentatoren lijkt. In werkelijkheid is het een punt dat de burgerlijke journalisten in het geheel niet aanroeren en dat ook de zogenaamd niet-burgerlijke kommentatoren in de staatskapitalistische landen van Oost-Europa bij hun kritiek op het Eurobolsjewisme buiten beschouwing laten om redenen die voor de hand liggen. Zowel zij die de *burgerlijke* democratie *demokratie* noemen als zij die het staatskapitalisme voor *socialisme* pogen te doen doorgaan kunnen over arbeidersbedrog beter het volkomen stilzwijgen bewaren. Maar juist het verdonkeremen van dāt essentiële punt leidt ertoe dat op het zogenaamde Eurobolsjewisme een vals licht wordt geworpen, waarin de dingen totaal anders schijnen dan ze in wezen zijn.

Santiago Carillo bijvoorbeeld, om met hēm te beginnen op wie de discussie over het Eurobolsjewisme zich heeft toegespitst, heeft nadat de woede van het Kremlin zich over z'n hoofd had uitgestort allereerst blijk gegeven van zijn teleurstelling over het feit dat zijn Russische critici hun

1) Mr. Eppo Jansen in NRC/Handelsblad van 2 juli 1977.

stem pas ná de Spaanse verkiezingen van 15 juni hadden laten horen. "Indien zij", aldus Carillo, "hun veroordeling van onze politiek vóór die verkiezingen publiek zouden hebben gemaakt, dan zou ons dat honderdduizenden stemmen méér hebben opgeleverd."

Stemmen van wie? De Spaanse korrespondent van de "Nieuwe Rotterdamse Courant", volgens wie Carillo met deze opmerking waarschijnlijk wel gelijk had, heeft zich dat niet afgevraagd. Andere kommentatoren al evenmin. Maar het is juist de belangrijkste vraag die men met betrekking tot de P.C.E. en dus indirekt met betrekking tot het Eurobolsjewisme stellen kan.

Gaaf het om stemmen van Spaanse arbeiders? Wij aarzelen niet die mogelijkheid ten stelligste te verwerpen. De P.C.E. is allesbehalve de typische representante van de Spaanse arbeidersklasse die er al meer dan vijftien jaar blijk van geeft dat zij haar eigen en geheel andere wegen bewandelt dan Carillo en de zijnen. In het verleden - in de tijd van de Spaanse burgeroorlog en in de periode die daaraan onmiddellijk voorafging - hebben de Spaanse bolsjewieken zich aan één stuk door lijnrecht tegenover de arbeidersklasse opgesteld. Zij zijn tussen 1936 en 1939 in het krijt getreden voor de instandhouding van de burgerlijke orde en van de burgerlijke eigendomsverhoudingen. Niet alleen tal van schrijvers over de Spaanse burgeroorlog hebben daarop gewezen, het feit is ook volmondig erkend door niemand anders dan Carillo zélf in zijn in 't midden van de jaren zestig verschenen boek "Wat komt er na Franco?". In datzelfde boek heeft hij verzekerd, dat de P.C.E. ook in de naaste, democratische, toekomst van Spanje het voortbestaan van de partikuliere eigendom zal garanderen. Dat het hierbij niet om een persoonlijke opvatting van Carillo gaat, bewijst het program van de P.C.E. van 1973, waarin nadrukkelijk staat, dat ten aanzien van "niet-monopolistische ondernemers een intelligente en verstandige politiek van terughoudendheid" moet worden gevoerd. In de zomer van 1975 voegde Carillo daar nog eens aan toe, dat "in het huidige Spanje niemand" (dat wil zeggen geen enkele partikuliere ondernemer en geen enkele bezitter) "door het bolsjewisme wordt bedreigd".

Dat dergelijke verzekeringen volstrekt oprecht waren gemeend is in de maand mei van dit jaar onomstotelijk komen vast te staan. Juist een dikke maand vóór de verkiezingen van de 15e juni brak er in het industriële Baskenland grote sociale onrust uit. Meer dan een half miljoen stakers legden vrijwel het gehele openbare leven lam, een belangrijke spoorlijn werd gebarricadeerd en in de havenstad Bilbao leverde zwaar bewapende oproerpolitie urenlang verbitterde gevechten met duizenden demonstranten. De onrust breidde zich ook naar andere delen van Spanje uit. In Catalonië, met name in Barcelona, en in Madrid was sprake van solidariteitsakties, waartoe onder andere het sociaaldemocratisch vakverbond had opgeroepen. De P.C.E. echter gaf aan de door haar beheerste Comisiones Obreras de strikte aanwijzing zich van dergelijke oproepen te onthouden. De Spaanse bolsjewistische partij trachtte bovendien de Baskische stakers tot werkhervatting te bewegen. Verre ervan dat zij hun strijd steunde, streefde zij er integendeel naar daaraan zo snel mogelijk een eind te maken. De partij van Carillo sprong vlak voor de Spaanse verkiezingen onmiskenbaar in de bres voor de handhaving van de rust en van de bestaande orde. Toen pal na de Baskische stakingsbeweging de verkiezingskampagne startte hoedden de sprekers van de P.C.E. zich er zorgvuldig voor het aarzelende en op het afremmen van het hervormingsproces gerichte beleid van premier Suarez te kritiseren. Carillo verklaarde zich zelfs bereid om eventueel samen met hém aan een rege-

ring deel te nemen. Aanhangers van de P.C.E. die zich op wat heftige wijze tegen franquistische demonstranten keerden of die zich met de voormalige republikeinse vlag hadden gewapend werden haastig tot de orde geroepen. In één woord: de P.C.E. gedroeg zich evenals veertig jaar geleden als een partij, die het moet hebben van bepaalde delen der Spaanse bourgeoisie.

Mr. Eppo Jansen van de NRC had ongetwijfeld gelijk toen hij in zijn krant verklaarde, dat de Russische kritiek op Carillo de geloofwaardigheid van diens Eurobolsjewisme verhoogt en beaamt, dat de P.C.E. bij de verkiezingen een beter resultaat zou hebben geboekt als die kritiek op een vroeger tijdstip zou zijn gekomen. Maar hij verzuimde erbij te vermelden, dat het daarbij ging om geloofwaardigheid in de ogen van brave burgers aan wie de burgerlijke trekken van de P.C.E. niet zijn ontgaan, maar die tegelijkertijd - volkomen ten onrechte overigens - toch ook weer aan haar burgerlijk karakter twijfelden vanwege de omstandigheid dat diezelfde partij zich tot op het moment van de verkiezingen nog steeds scheen te mogen verheugen in de Russische sympathie.

De stemmen die Carillo tengevolge van het late tijdstip der Russische kritiek is misgelopen zijn, daaromtrent is weinig twijfel mogelijk, *stemmen uit het burgerlijke kamp*. Voor het burgerlijke kamp is Santiago Carillo ná de verkiezingen nog veel geloofwaardiger geworden dan hij zich vóór de verkiezingen door zijn volstrekt vijandige houding jegens de arbeiders, in het bijzonder die van het Baskenland, al had gemaakt.

De betekenis hiervan voor een beoordeling van 't door Carillo voorgestane *Eurobolsjewisme* is deze, dat er duidelijk uit blijkt, dat zijn kritiek op het *Russische* bolsjewisme niets te maken kan hebben met een *proletarische* kritiek. Wat Carillo en de zijnen - en we bedoelen daarmee niet slechts zijn Spaanse geestverwanten maar ook zich wat voorzigtiger uitdrukkende Eurobolsjewieken in Italië en Frankrijk - de Russen voor de voeten werpen is *niet* dat hún bolsjewisme de theoretische afspiegeling is van een staatskapitalistische produktiewijze die op de uitbuiting van de arbeiders berust, maar dat hún bolsjewisme ongeschikt is voor en zich niet laat verkopen in West-Europa. Wat de Eurobolsjewisten de Russen verwijten, is niet dat hún bolsjewisme *geen socialisme* is, maar dat het de burgerlijke vrijheden heeft opgeheven. Niet dat het Russische bolsjewisme *geen arbeidersdemocratie* is vormt voor de Eurobolsjewisten een punt van kritiek, doch dat daaraan de *burgerlijke*, dat wil zeggen de *bepaalde* democratie ontbreekt. Niet dat de Russische bolsjewisten de arbeiders bedriegen nemen de Eurobolsjewisten hen kwalijk, doch dat zij het op zulk een plumpe manier doen.

Op het eerste gezicht kan het schijnen, dat deze, onze karakterisering van het Eurobolsjewisme, volkomen voorbijgaat aan bepaalde uitspraken die Santiago Carillo en andere Eurobolsjewisten hebben gedaan. Heeft Carillo niet verklaard, dat Rusland wordt geregeerd door "een bureaucratische laag, die over de hoofden van de arbeidersklasse en zelfs van de partij haar beslissingen neemt"? Inderdaad, maar een dergelijke konstatering mist ieder element van een proletarische analyse indien daaraan niet wordt toegevoegd, dat de regerende laag in Rusland het produkt is van de daar bestaande kapitalistische produktieverhoudingen, met andere woorden: een heersende klasse, die haar ontstaan dankt aan die maatschappelijke ontwikkelingen waarvoor de oktoberrevolutie de weg heeft gebaan. Iets dergelijks zegt Carillo niet. Integendeel, hij spreekt van "afwijkingen" en van "degeneratieverschijnselen", hetgeen zeggen wil dat hij de bewuste heersen-

de "laag" niet beschouwt als het vanzelfsprekende gevolg van die economische structuur waarvan in 1917 de grondslagen werden gelegd. Dat wil dan op zijn beurt weer zeggen, dat hij de staatskapitalistische verhoudingen in Rusland niet als kapitalistische verhoudingen verstaat en dat wat *hij* socialisme noemt derhalve iets anders is dan de opheffing van de loonarbeid en de daaruit voortspruitende klassentegenstellingen.

Dit laatste wordt hierdoor bevestigd, dat Santiago Carillo ook heeft gezegd, dat Rusland "niet kan gelden als een volksdemocratie, waarin het georganiseerde proletariaat de heersende klasse is". Met deze woorden immers geeft hij er blijk van, dat hij geenszins beseft, dat de proletarische revolutie allerm minst het proletariaat tot heersende klasse maakt doch integendeel aan het bestaan van klassen en daarmee aan *iedere* vorm van de klassenheerschappij een einde maakt. Juist omdat hij dat niet ziet is onze Spaanse Eurobolsjewiek een bolsjewiek en als bolsjewiek handhaaft hij het begrip van een "echte" "volksdemocratie", waarin echter, indien de klassen niet zijn opgeheven doordat de meerwaardeproductie is blijven voortbestaan het zogenaamde "volk" uit klassen met tegengestelde belangen bestaat en de zogenaamde "democratie" dientengevolge slechts een politiek onderdrukkingssysteem kan zijn, eventuele "burgerlijke vrijheden" ten spijt.

Wat echter moet er worden gekonkludeerd uit de opmerking van een andere - overigens eveneens Spaanse - Eurobolsjewiek als Damian Pretel, die te kennen heeft gegeven dat de politiek van Moskou remmend werkt op het streven naar revolutie in ieder land? Betekent zij niet, dat de Eurobolsjewieken en in het bijzonder de Spaanse Eurobolsjewieken, in tegenstelling tot hetgeen wij zopas beweerden, toch allerm minst als verdedigers der burgerlijke orde kunnen worden gedefinieerd? Die gevolgtrekking is inderdaad gemaakt, bijvoorbeeld door de NRC-redakteur J.L. Heldring, die in zijn blad de Eurobolsjewieken "revolutionairder" heeft genoemd "dan 't voorzichtige, konservatieve Moskou, dat zijn staatsbelangen laat prevaleren".

Wat Moskou betreft - wij komen daar nog wel eens op terug - heeft Heldring het bij het rechte eind. Maar ten aanzien van de Eurobolsjewieken vergist hij zich. Het is waar, dat zowel Pretel alsook Carillo de mening verkondigt, dat een min of meer krachtdadige hervorming noodzakelijk zal zijn, maar het gaat hun daarbij steeds om een hervorming van het *staatsapparaat*, om een zuiver *politieke* omwenteling. Ter geruststelling van de burgerman voegt Pretel daaraan toe, dat het om een politieke omwenteling met democratische middelen gaat. Uit Carillo's woorden blijkt duidelijk dat hij het oog heeft op de krachtdadige verdediging der burgerlijke democratie tegen hen, die zich met geweld tegen de invoering daarvan zouden verzetten. Noch bij Carillo, noch bij Pretel wordt de aanwending van krachtdadige middelen in verband gebracht met een *sociale* revolutie, met een omwenteling van de bestaande productie- en eigendomsverhoudingen.

De Eurobolsjewisten zijn - om het in de woorden van Heldring te zeggen - niet "revolutionairder" dan Moskou, maar omgekeerd is ook Moskou volstrekt niet revolutionairder dan de Eurobolsjewisten. Beide stromingen van het bolsjewisme zijn wezenlijk kapitalistische stromingen en voor zover *ideologen* hetzij in Rusland, hetzij binnen het Eurobolsjewisme de *indruk* pogen te wekken dat zij óf het kapitalisme hebben afgeschaft dan wel naar de afschaffing daarvan zouden streven, gaat het in deze beide sprookjes om een afschaffing *niet* door de sociale strijd van de arbeiders maar door de politieke aktie van de partij, met andere woorden om een tot de dagen der Jacobijnen teruggaande, typische *burgerlijke* illusie.

H E E F T D E V A K B E W E G I N G N O G E E N F U N K T I E ?

Een - niet ál te serieus te nemen - kritikus hebben wij onlangs horen verklaren, dat héél de werkzaamheid van de groep "Daad en Gedachte" enkel en alleen maar bestond uit het kritiseren van de vakbeweging. De man in kwestie moet zich ongetwijfeld voorstellen derhalve, dat wij met instemming hebben kennis genomen van een uitspraak van de Amerikaanse managementadviseur Peter F. Drucker, die op een in Brussel gehouden bijeenkomst van topmanagers heeft verklaard, dat "de vakbeweging zoals wij die nu in West-Europa kennen het jaar 2000 niet zal halen, omdat zij.... geen eigenlijke functie meer heeft" 1). De bewuste kritikus is echter het slachtoffer van een *dubbele* vergissing.

Ervan afgezien dat hij blijkbaar nimmer de moeite heeft genomen zich te verdiepen in al die publikaties waarin wij ons met geheel andere zaken dan de vakbeweging bezig houden, heeft hij het ook in zoverre bij het verkeerde eind, dat niet *wij* de vakbeweging kritiseren, maar de arbeiders. En wat de uitspraak van de Amerikaanse ondernemersadviseur betreft: daarmee zijn wij het volstrekt oneens. Zolang er sprake is van de kapitalistische produktiewijze, zolang zal ook de vakbeweging bestaan. Dat zij geen eigenlijke functie meer zou hebben is een sprookje.

Wat het eerste betreft: als wij zeggen dat de arbeiders de vakbeweging kritiseren, dan bedoelen wij daarmee niet anders, dan dat zij er bij hun praktisch handelen mee in konflikt komen, dat zij dingen doen - in staking gaan bijvoorbeeld - die tegen de wens van de vakbeweging indruisen en methoden van aktie kiezen die lijnrecht in tegenspraak zijn met de methoden die de vakbeweging voorstaat. Wij bedoelen geenszins, dat de arbeiders - al komt ook dat herhaaldelijk voor - zich kritisch, of sterker nog geringschattend dan wel vijandig over de vakbeweging uitlaten. Want het is onbetwistbaar dat de arbeiders desondanks van de vakbeweging bepaalde verwachtingen koesteren. Gezien die verwachtingen kan men niet zonder meer van een kritische instelling spreken, zelfs dan niet wanneer de vakbondsleden voor de vakbondsbestuurders geen goed woord over hebben. Wat wij wél bedoelen is dit, dat er op beslissende momenten sprake is van een kloof tussen de arbeiders en de vakbeweging, van een kloof die de vakbeweging zowel van die arbeiders scheidt die haar met wantrouwen gadeslaan, als van die arbeiders die onvoorwaardelijk in haar geloven.

Wat wij doen is niet anders dan op deze kloof de aandacht vestigen. Wat wij voorts pogen is het bestaan van deze kloof, die telkens opnieuw zichtbaar wordt, te verklaren. Wij zoeken die verklaring in het wezen van de vakbeweging, in de functie die zij in de kapitalistische maatschappij vervult als verkoopcentrale van de arbeidskracht, in het feit dat zij een onderdeel vormt van het kapitalistische marktmechanisme en van de kapitalistische orde.

Wij baseren onze opvattingen omtrent de vakbeweging niet op dat wat de vakbeweging van zichzelf zegt of denkt en wij baseren onze opvattingen omtrent haar al evenmin op dat wat de arbeiders al dan niet van haar geloven. Wij gaan uit van datgene wat de vakbeweging *doet* en van datgene wat

1) Wij citeren de heer Drucker uit het "Rotterdams Nieuwsbla"
"van 6 juni 1977.

de arbeiders *doen*. Wij konstateren slechts dat het één volkomen in strijd is met het andere en wij zijn van mening, dat niets verkeerder is dan voor die werkelijkheid de ogen te sluiten terwille van de een of andere mythe, het een of andere geloof, de een of andere historische of politieke interpretatie of wat dan ook. Als de werkelijkheid van het vakbondsoptreden met de *vakbondsmythe* vloekt, dan zeggen wij niet gelijk zovelen doen: hoe jammer van die werkelijkheid. Onze reactie is, dat de mythe dan naar de rommelzolder moet worden verwezen.

Wat onze - wij zeiden het reeds: niet erg serieuze - kritikus kennelijk óók ontgaan is, dat is dit, dat wij ons niet zozeer met een, negatief uitvallende, analyse van de vakbeweging bezig houden, dan wel voortdurend pogen het hoe langer hoe meer op de voorgrond tredende zelfstandige optreden van de arbeiders op positieve wijze te waarderen. Het feit, dat dit zelfstandige optreden van de arbeiders voortdurend in botsing komt met de vakbeweging noopt ons ons met hãar eveneens bezig te houden. 't Is een secundaire, een afgeleide bezigheid. Wie haar zó verstaat, dat wij er op uit zijn in het bijzonder de vakbeweging tegen de schenen te schoppen houdt er kennelijk een merkwaardige manier van denken op na.

Gesteld, een groepje mensen is van plan een gezellig dagje uit te gaan om buiten te picknicken. Op het tijdstip van het vertrek valt het water met bakken uit de hemel. Een der leden van het gezelschap konstateert: "het regent". Is er één zinnig mens die beweren zal, dat hij er op uit is zijn reisgenoten tegen de schenen te schoppen? Onze diepzinnige kritikus wél. Hij vindt dat niet de regen roet in het eten gooit, maar de man die simpel vaststelt dat het regent.

=====

V I E R J A A R V O O R U I T , W A A R H E E N ?

Onder de titel "Vier jaar vooruit" heeft de Federatie Nederlandse Vakbeweging een beleidslijn voor de komende tijd uitgestippeld. Over die beleidslijn heeft FNV-bestuurder Frans Drabbe verklaard: "Laten we maar eerlijk zijn: wij weten niet hoe het zou moeten. We zeggen het wel, maar het ontbreekt ons aan blauwdrukken. We zitten in situaties waarvan we de konsekventies niet overzien. Het apparaat van de vakbeweging is daartoe niet in staat... Er staat in "Vier jaar vooruit", dat aan de ondernemers de eis zal worden gesteld dat winst via nieuwe investeringen wordt omgezet in werk, maar wij weten ook wel dat zoveel procenten winst niet is om te zetten in zoveel procenten werk. De verminderde werkgelegenheid bij multinationals, daar heb je geen invloed op, dat lossen we niet op."

Frans Drabbe zei ook: "Niemand heeft nog uitgesproken wat een aanvaardbaar peil van werkloosheid is. Wij hebben gezegd 150.000 werklozen is onaanvaardbaar. Dat is dan ook weer zo'n kreet."

Drabbe verklaarde dit alles tegenover een redakteur van "Vrij Nederland". Deze konstateerde: "In 'Vier jaar vooruit' staat geen woord over de lonen, geen woord over de aanleiding tot de drie weken lange staking van februari jongstleden: de prijscompensatie..." Toen hij dat tegenover Drabbe opmerkte antwoordde de F.N.V.-bestuurder: "Daar hadden we geen behoefte aan."

Kommentaar onzerzijds? Overbodig, lijkt ons.

OVER EEN "WILDE" STAKING IN LUIK

De "wilde" staking die in april is uitgebroken bij de Luikse elektriciteitsmaatschappij is daarom belangwekkend, omdat deze maatschappij geen partikuliere onderneming is, noch een overheidsbedrijf, maar een associatie ("Association Liègeoise d'Electricité") waarin weliswaar door de overheid - gemeente en provincie Luik - wordt deelgenomen, maar eveneens, en bepaald niet in geringe mate, door de zogenaamde "socialistische" corporaties, dat wil zeggen door de Belgische Socialistische Partij en het Algemeen Belgisch Vakverbond. Aangezien zowel in het Luikse stadsbestuur als in het provinciaal bestuur de "socialisten" in sterke mate vertegenwoordigd zijn - ook de Luikse schepen (wethouder) die namens deze stad in de Raad van Beheer van de A.L.E. zitting heeft is lid van de B.S.P. - stonden derhalve de stakende arbeiders tegenover een "socialistische" directie. En voor zover de arbeiders het nog niet wisten hebben ze ervaren, dat het ook met "socialisten" kwaad kersen eten is.

Bij de "Association Liègeoise d'Electricité" heerste diepe ontevredenheid omdat deze als enige van de zusterassociaties weigerde om een overal toegepaste loonsverhoging van 7% in de kollektieve arbeidsovereenkomst op te nemen. Toen tien arbeiders om aan deze eis kracht bij te zetten de arbeid neerlegden, werden zij bij de directie geroepen, die aan vijf van de tien "raddraaiers" op staande voet ontslag verleende. Het gevolg was, dat niet alleen de 1500 overige personeelsleden zich terstond door middel van een staking solidair verklaarden, maar dat er in diverse andere Luikse bedrijven eveneens tekenen van onrust merkbaar werden.

De stakers van de A.L.E., wier optreden niet werd goedgekeurd door de bond van werkers bij de openbare diensten, die pogingen in het werk stelde om de arbeid weer te doen hervatten, hielden een protestmars door de Luikse straten. Bij die mars sloten zich arbeiders van andere bedrijven aan. De gouverneur van de provincie Luik deed een bemiddelingspoging die mislukte. Overredingspogingen met het "argument" dat de arbeiders toch niet tegen hun "eigen" organisaties in staking moesten gaan, laptten de verbitterde arbeiders aan hun laars. Hun vastberadenheid leidde er toe, dat de directie en de heren "socialisten" bakzeil moesten halen.

=====

T E N G I S I N D E R D A A D T E R U G

In de herfst van het vorige jaar hebben wij - ons bezig houdende met de stormachtige ontwikkelingen in China vlak voor en na de dood van Mao Tse-toeng - dat de met wisselend sukses gevoerde strijd tussen de Chinese partijbureaucratie en de nieuwe klasse van managers de werkelijke achtergrond vormde voor de snelheid waarmee op het politieke toneel te Peking de personen wisselden. Niet om een zuivere machtsstrijd gaat het daarbij, zo was onze stelling, maar om een sociaal konflikt, dat aan de ontwikkeling der produktiekrachten en aan de gegeven produktieverhoudingen zijn ontstaan dankt. Wij konstateerden tevens, dat het gevecht tussen de managers

en de partij zich al jaren voortsleepte doordat de ene groep en de andere maar weinig in kracht verschilden, maar dat, naarmate de kapitalistische ontwikkeling zich in China doorzette, de suksessen van de managers in aantal zouden toenemen en ook een duurzamer karakter krijgen.

Doordat - aldus onze zienswijze - het gevecht tussen de managers en de partij met wisselend sukses wordt gevoerd ziet men voortdurend in China het verschijnsel dat een typische vertegenwoordiger van de ene groep het veld moet ruimen voor een vertegenwoordiger van de andere, om opnieuw in ere te worden hersteld, zodra die andere groep voor de tegenstander moet retireren. Iets dergelijks heeft men na de zogenaamde kulturele revolutie herhaaldelijk kunnen waarnemen. Het is ook typisch het lot geweest van de reeds bejaarde Teng Hsiao-ping, die van de hoogste post omlaag tuimelde, vervolgens de politieke ladder opnieuw besteeg om er ten tweede male door zijn vijanden van te worden afgeworpen.

In de herfst van 1976 schreven wij dat zijn politieke ster wederom aan het rijzen was en dat - aangezien weinigen in China zó typisch de managersklasse vertegenwoordigen als juist deze Teng - zijn tweede rehabilitatie in het verschiet lag aangezien, hoe vaak de kansen voor de ene én de andere groep ook mochten keren, de uiteindelijke triomf van de managers tenslotte onvermijdelijk was. Teng's eerherstel, aldus onze zienswijze, is derhalve slechts een kwestie van tijd.

Dat de tijd in China snel gaat hebben de gebeurtenissen inmiddels nog eens bevestigd. Teng is terug in de regerende top en de omstandigheden van zijn tweede eerherstel zijn zodanig, dat het er de schijn van heeft dat er ditmaal van een vrij duurzaam eerherstel sprake zal zijn. Nog niet eerder heeft de Chinese managersklasse zo'n grote zege op de partijbureaucratie behaald als thans het geval is onder het regiem van Hoes Kwong-feng, die ook zelf als een representant van het managerdom kan gelden. Of het om de definitieve zege van het managerdom gaat valt moeilijk te voorspellen. Wel kan worden gezegd, dat het gaat om een zege waarvan de partijbureaucratie zich hoogstens nog maar kortstondig zal kunnen herstellen.

=====

I N F L A T I E

Het behoeft geen betoog dat door de inflatie de gulden de laatste jaren heel wat minder waard geworden is. Door die inflatie zijn de prijzen omhoog geschoten. Elke huisvrouw zal u kunnen vertellen dat zij voor de dagelijkse levensbehoeften vrijwel het dubbele aantal guldens moet betalen dan een tiental jaren terug. Welnu, wat voor de huisvrouw geldt, dat geldt ook voor ons. Ook wij moeten voor onze materialen, noodzakelijk voor het maandelijks laten verschijnen van ons blad, heel wat meer guldentjes betalen dan voorheen. Gelukkig is er een aantal lezers die dat beseft en bij het overmaken van een financiële bijdrage met die inflatie rekening houdt. Er is echter ook een aantal lezers, dat nog maar steeds hetzelfde bedrag overmaakt als tien jaar geleden. Willen *die* lezers er óók eens aan denken, dat het heel wat moeite kost om maandelijks een blad uit te geven en daarbij ook nog andere publikaties te verzorgen? Pas uw bijdrage aan bij de inflatie en u kunt van het maandelijks verschijnen van "Daad en Gedachte" verzekerd zijn.

=====